

dzą, jak postępować, gdy rozpoczyna się pracę z bardzo małym lub też znacznie starszym dzieckiem, dodają odwagi tym rodzinom, którzy czują się samotnie, i tym, których dziecko ma niepełnosprawność o charakterze złożonym. Bardzo istotnym rozdziałem jest także ten mówiący o roli słyszącego rodzeństwa i rówieśników; nie tylko rodziców, ale i profesjonalistów zainteresuje z pewnością rozdział o różnych opcjach edukacyjnych, przed którym staje dziecko rehabilitowane za pomocą fonogestów.

Po przeczytaniu omawianej tu książki czytelnik nie ma wątpliwości, że wynalezienie *Cued Speech* obaliło istniejący w USA paradygmat edukacji osób niesłyszących i w rezultacie zmieniło na lepsze życie wielu rodzin. Warto w tym miejscu przypomnieć, że metoda *Cued Speech* została zaadaptowana w 1984 roku do języka polskiego przez prof. Kazimierę Krakowiak i jest w Polsce znana i stosowana pod nazwą *fonogesty*. Obecnie zaś w Katedrze Pedagogiki Specjalnej KUL trwają prace nad tłumaczeniem recenzowanej tutaj książki na język polski. Udostępnienie tej pozycji polskim rodzicom i profesjonalistom z pewnością pomoże wielu z nich na podjęcie świadomej decyzji co do przyszłości ich niesłyszących dzieci, a tych, którzy stosują już fonogesty, umocni w przekonaniu co do słuszności obranej drogi.

Ewa Domagała-Zyśk
Katedra Pedagogiki Specjalnej KUL

Robert Marek OFM, *Motywacje anonimowych alkoholików do abstynencji i życia w trzeźwości. Studium socjologiczne na podstawie województwa podkarpackiego*, Rzeszów 2007, ss. 224.

Współcześnie zjawisko używania środków psychoaktywnych jest coraz powszechniejsze i staje poważnym problemem społecznym i pedagogicznym. W Polsce szacuje się, że około 700 tysięcy osób jest uzależnionych od alkoholu, a około 3 miliony dorosłych osób pije alkohol, powodując destrukcję rodziny. Niepokojącym zjawiskiem jest również u nas fakt permanentnego obniżania się wieku inicjacji alkoholowej oraz częstego upija się nastolatków, co powoduje zagrożenie ich rozwoju psychofizycznego i funkcjonowania społecznego. Alkoholizowanie się rodziców i samej młodzieży prowadzi często do niedostosowania społecznego.

Pedagogika, szczególnie resocjalizacyjna, podejmując tego rodzaju problematykę, koncentruje się z jednej strony na jednostce, która uległa nałogowi, a z drugiej na środowisku społecznym, szczególnie rodzinnym i rówieśniczym. Pedagogika próbuje

wpracować metody, które skutecznie będą motywować uzależnionych do samokontroli i samodyscypliny. Uzależnienie alkoholowe powoduje bowiem zakłócenie rozwoju alkoholika i wpływa destrukcyjnie na otoczenie. Badania wykazują, że dzieci z takich rodzin narażone są na wejście w ten nałóg, częściej też stają się osobami niedostosowanymi społecznie oraz są stygmatyzowane tendencją do przyjmowania destrukcyjnej postawy współzależnienia.

Alkoholizm jest chorobą, w której człowiek traci kontrolę nad sobą i kontynuuje picie alkoholu pomimo świadomości szkód, jakie to zachowanie powoduje. Oznacza niemożność decydowania o ilości i momencie przerywania picia. Uzależnienie to jest stanem psychicznym i fizycznym. Powoduje tego rodzaju zachowania, że występuje konieczność spożywania alkoholu, aby uniknąć przykrych objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie. Zjawisko nadmiernego spożywania alkoholu, powodujące uzależnienie od tej substancji, jest poważnym problemem pedagogicznym. Szczególnie ważne jest odkrycie pobudek, które skłaniają ludzi do sięgania po tak destruktywne środki. Dlatego dla wychodzenia z uzależnienia alkoholowego kapitalne znaczenie ma kwestia wyjaśnienia motywów skłaniających ludzi do abstynencji i życia w trzeźwości.

Omawiana dysertacja jest raportem z badań, które objęły 354 osoby, skupiającym się na analizie pobudek skłaniających osoby uzależnione od alkoholu do życia w trzeźwości. Podjęty problem badawczy ma duże znaczenie osobowe i społeczne, a wyniki badań zasługują na uwagę. Monografia jest udaną próbą ustalenia motywacji skłaniających do abstynencji osób, które znalazły wsparcie w grupie AA.

Konstrukcja książki podporządkowana jest głównemu problemowi i zawiera cztery zasadnicze części. Rozdział pierwszy podaje ogólną charakterystyką zjawiska alkoholizmu. Szczegółowo omówione są zagadnienia: alkoholizm i problemy związane z alkoholizmem, uzależnienie od alkoholu i obraz alkoholika, proces zdrowienia, abstynencja i trzeźwość, wspólnota Anonimowych Alkoholików. Rozdział drugi zatytułowany *Motywacje w psychofizycznym wymiarze człowieka*. Omówiono w nim następujące szczegółowe kwestie: wiedza na temat choroby alkoholowej, sfera cielesna, sfera psychiczna i emocjonalno-motywacyjna. Rozdział trzeci nosi tytuł *Motywacje w wymiarze duchowym i moralno-religijnym*. Szczegółowa analiza ujmuje następującą problematykę: duchowość, system wartości i postawy, życie moralne, sfera religijna. Natomiast w rozdziale czwartym Autor omawia motywacje w wymiarze społecznym i koncentruje się na analizie dotyczącej sytuacji życiowych alkoholików, charakteryzuje ich rodziny, podaje przebieg terapii odwykowej oraz roli grup samopomocowych AA, a także charakteryzuje wpływ środowiska, polityki państwa i środków społecznego przekazu. Książka zawiera bogatą bibliografię oraz *Kwestionariusz ankiety*, czyli narzędzie, za pomocą którego zgromadzono materiał do szczegółowej analizy problemowej.

Na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych dokonano diagnozy pobudek anonimowych alkoholików do abstynencji. Autor stwierdza, że proces motywacyjny (rozumiany jest jako proces regulacji, sterujący czynnościami człowieka w taki sposób, aby doprowadziły do osiągnięcia określonego celu), musi doprowadzić alkoholika do przekonania, że życie bez alkoholu i w trzeźwości jest rzeczą użyteczną. W całym procesie motywacyjnym alkoholik musi zatem dojść do przekonania, że życie bez alkoholu jest możliwe, lepsze i bardziej wartościowe oraz użyteczne, zarówno dla niego samego, jak i innych członków społeczeństwa. To przekonanie rodzi się z doświadczenia samych trzeźwiejących i doświadczenia innych zdrowiejących alkoholików oraz ze zdobytej podczas terapii wiedzy.

Przyjęta w książce koncepcja motywacji (płynących z psychofizycznego, duchowego, moralno-religijnego oraz społecznego wymiaru człowieka), na podstawie której przeprowadzono badania i dokonano analizy, generalnie prowadzi do wniosku, że w największym stopniu na decyzję o abstynencji i życiu w trzeźwości wpływają motywacje ze sfery psychofizycznej, duchowej oraz moralno-religijnej, a mniejszą rolę odgrywają motywacje płynące ze sfery społecznej.

W wymiarze psychofizycznym człowieka stwierdzono, iż wiedza na temat choroby alkoholowej stanowi dla większości anonimowych alkoholików motywację do abstynencji i życia w trzeźwości. Analiza motywacji płynących ze sfery duchowej i moralno-religijnej anonimowych alkoholików prowadzi do wniosku, że tego typu pobudki odgrywają znaczącą rolę w podejmowaniu i utrzymywaniu abstynencji oraz dążeniu do trzeźwości. Życie duchowe daje wiarę we własne siły i pozwala na działanie Siły Wyższej w człowieku. Większość badanych jest zdania, że kierowanie się w życiu wartościami ma również bardzo duży wpływ na proces trzeźwienia. Prowadzi ono do życia bardziej dojrzałego i odpowiedzialnego, stanowi ochronę przed życiowymi błędami oraz umożliwia kierowanie się tym, co wartościowsze. Pomoc w procesie zdrowienia stanowi również życie według zasad moralnych, bowiem stosowanie tych zasad sprawia, że badani alkoholicy uznają picie alkoholu jako zło moralne oraz wskazują na potrzebę uznania wyrządzonych krzywd i zadośćuczynienia za nie. W opinii większości badanych wiara religijna wywiera duży wpływ na podjęcie decyzji o abstynencji i dążeniu do życia trzeźwego.

Podsumowując zrelacjonowaną w książce problematykę motywacji anonimowych alkoholików do abstynencji i życia w trzeźwości, należy podkreślić, że dla zdecydowanej większości decyzja o abstynencji i trzeźwym życiu rodzi się z motywacji wewnętrznych, szczególnie moralno-religijnych. Te wewnętrzne pobudki powstają na skutek bodźców zewnętrznych, szczególnie płynących z przynależności do Wspólnoty Anonimowych Alkoholików oraz ze środowiska rodzinnego i relacji z innymi ludźmi.

Z recenzenckiego obowiązku można zgłosić uwagi merytoryczne i formalne. W publikacji brakuje wyraźnego wyjaśnienie (zdefiniowania) zasadniczego dla podję-

tego problemu terminu *motywacje*, podane są tylko ogólne określenia. Można też zgłosić zastrzeżenia do dyskusyjnego, przyjętego w analizach podziału motywów na płynące z psychofizycznego, duchowego, moralno-religijnego oraz społecznego wymiaru człowieka. Autor nie definiuje wyraźnie, jak te określenia są w pracy rozumiane, a przecież wymiar „duchowy” i „moralno-religijny” jest bardzo zbliżony. Zastrzeżenie budzi również przyjęty w pracy podział religijności. Jako typy religijności wyróżniono: systematyczni, niesystematyczni, selektywni, pozostali. Nastąpiło tu pomieszanie typologii praktyk religijnych (praktykujący: systematycznie, niesystematycznie, niepraktykujący) z typologizacją religijności, w której najczęściej wyróżnia się religijność: tradycyjną, ludową, pogłębioną, instytucjonalną (kościelną), personalną, autorytatywną, dojrzałą, selektywną. Zauważone potknięcia nie umniejszają jednak dużej wartości zrealizowanych badań i zawartych w książce analiz.

Recenzowana książka przybliży samą ideę Wspólnot Anonimowych Alkoholików (rozd. 1, podrozdz. 4 ss. 62-81), ukazując ich sens, cele, jakie one sobie stawiają, a także różne formy terapii w nich realizowane. Bliższe zapoznanie z działalnością takich grup samopomocy na pewno jest wskazane dla pedagogów i wszystkich, którzy są zainteresowani problemami alkoholowymi.

Konkludując, można stwierdzić, że pomimo drobnych uchybień, studium *Motywacje anonimowych alkoholików do abstynencji i życia w trzeźwości* stanowi cenną publikację i ubogaca wiedzę dotyczącą alkoholizmu. Może ona stanowić materiał dla przedsięwzięć praktycznych, szczególnie przy tworzeniu metodyki pracy terapeutycznej z uzależnionymi od alkoholu oraz dla działań z zakresu pedagogiki społecznej i resocjalizacyjnej.

Roman Jusiak OFM

Katedra Pedagogiki Społecznej KUL

Bartosz Cichocki, Krzysztof Józwiak, *Najważniejsze są kadry. Centralna Szkoła Partyjna PPR/PZPR*, Warszawa: Wydawnictwo TRIO 2006, ss.208.

Szkoły partyjne w Polsce i Rosji ukończyło wiele tysięcy ludzi, a problem kształtowania ideologicznego członków partii komunistycznej w Polsce należał do istotnie ważnych. Mimo to zagadnienia te nie doczekały się gruntownego opracowania. Nie spotkałem się ani razu z faktem, aby absolwenci tych szkół w pisanych życiorysach przyznawali się do ich ukończenia, a przecież traktowali je niejednokrotnie jako